

op de Noordelijke Veluwe, waartoe als bron is gekozen de Acta van de Classis Neder-Veluwe, die weer nadere bijzonderheden vermelden dan de Provinciale Acta, en die D. V. het volgende jaar door de Vereeniging „Gelre“ zullen worden uitgegeven, te weten het tijdvak 1592—1620. (Uitgever Gouda—Quint te Arnhem.)

De Classis Neder-Veluwe loopt van Hattem tot Nijkerk, vandaar over Voorthuizen tot Barneveld, en zoo over Kootwijk tot Vaassen, dan weer direct Noordwaarts tot Hattem. Deze indeeling werd 11 September 1592 vastgesteld op de Particuliere Synode te Nijbroek, waarmee meteen het terrein der Zuidelijke of Over-Veluwe was afgebakend.

In die dagen hadden de steden Harderwijk, Elburg en Hattem reeds geordende predikanten, waarbij spoedig Nijkerk, doch de dorpen waren nog met pastoors bezet. We laten hier de geschiedenis van Jan Gerardus Verstege, (Anastasius Veluanus) in 1544 kettersch pastoor te Garderen, rusten.

Het Hof van Arnhem vaardigde den 22 Februari 1583 een bevelschrift tot Reformatie uit, doch dit kon geen effect sorteren, daar de steden Nijmegen, Zutphen en Deventer van Oranje afvielen, maar toen Maurits in 1591 deze steden herwon, werd het placcaat vernieuwd en 8 Mei 1592 uitgevaardigd, met gevolg, dat Ds Johs Fontanus van Arnhem opdracht kreeg om de pastoors der Veluwe te examineren en met een Commissie, bestaande uit de predikanten der steden en eenige ouderlingen enerzijds en eenige Magistraats-personen anderzijds, een vriendschappelijke bespreking te houden met de R.-K. geestelijken en schoolmeesters, ten einde zich van hun gevoelens te overtuigen. Dit had dan 4 Juli en volgende dagen 1592 te Harderwijk plaats, terwijl hetzelfde onderzoek toen te Arnhem voor de Over-Veluwe was afgevoerd.

Als examinandi waren verschenen de pastoors van Putten, Voorthuizen, Ermelo, Nunspeet, Doornspijk, Heerde, Vaassen en Oene, een vicaris uit Nijkerk en eenige schoolmeesters. De pastoor van Nijkerk, Everhardus Swaer, kwam wel in het kerkgebouw te Harderwijk, doch maakte toen rechtsomkeer, daar het „syn eer te nae“ kwam „als gewesene decanus“.

Men kwam overeen, dat het examen 's morgens om zeven uur zou beginnen, doch als het „predichdach“ was, om zes uur. Van elf tot één uur was het pauze, en om vijf uur zou men eindigen. Op absentie werd een boete gesteld, die aan de „huysarmen binnen Harderwyck“ vervallen zou zijn.

Er is toen heel wat verhandeld. Het examen liep over de volgende punten: De Heilige Schrift; de Wet; onderscheid tusschen Wet en Evangelie; Adams val; vrije wil; zonde; Middelaar; Evangelie; Symbolum (twaalf artikelen des geloofs); God; Engelen; Schepping; Voorzienigheid; Jezus Christus; Profeten; Apostelen en Evangelisten; Priesterschap; Eeniggeboren Zoon; Hel; Hemelvaart; Kerk; Rechtvaardiging; Werken; Sacramenten, Doop en Avondmaal.

De Pastoors van Putten en Voorthuizen woonde slechts twee zittingen bij, waarna zij een brief schreven aldus vertaald: „Wij ondergeteekenden, pastoors op de Veluwe zijn den 4den Juli 1592 gehoorzaam te Harderwijk verschenen, en na op den eersten dag de stellingen aangehoord te hebben, hebben wij eenvoudig als volgt geantwoord: Wij wenschen bij Gods genade te volharden bij die leer, waarin wij tot op dezen dag 5 Juli onze hoorders vele jaren onderwezen hebben, hoedanig deze geweest is. kunt gij hen vragen. En zoo wij anders (wat God verhoede) handelden, wij zouden ons geweten geweld aandoen, hetwelk geen rechtchapene van iemand ooit eischen kan; en wij zouden een schandaal zijn voor onze schaapjes en voor vele anderen. In haast, Anno '92, 5 Juli naar den ouden stijl“.

De broeders droegen de afgevaardigden van Arnhem op, dit ter kennis van het Hof te brengen. De pastoors van Oene, Heerde en Vaassen hadden bezwaar tegen de Nieuw-testamentische beschouwing van de priesterlijke bediening, waarmee de kwestie Mis en H. Avondmaal nauw samenhang, en waarover vele woorden gevallen zijn.

Om kort te gaan, alle pastoors werden bevonden niet genoeg „gefondeerd“ te zijn, en kregen gelegenheid zich „wyder te bekeeren“. Daarna werden dertien artikelen voorgelezen, welke hun ter onderteekening werden voorgelegd. Deze artikelen behelzen de hoofdsom der Gereformeerde leer, kerkelijk gebruik en kerkregering, waartegen de pastoors van Oene, Heerde, Vaassen en Doornspijk in verzet kwamen, en bedenktijd vroegen op het stuk van den Heidelb. Catechismus en kerkregering.

Na deze eerste belangrijke vergadering zien wij hoe de Classis gaandeweg groeit. In 1592 traden toe: Ermelo, Nunspeet, Oldebroek en Oosterwolde; in 1594 Heerde, Doornspijk, Voorthuizen en Barneveld; in 1595 Elspeet en Garderen; in 1598 Putten; in 1599 Epe; in 1600 Oene. De kerk van Kootwijk werd in 1595 door den predikant van Garderen bediend, doch kreeg in 1615 een eigen predikant; in 1610 Vaassen en in 1612 Vorchten.

De Pastoors die toetraden waren echter lang

niet alle betrouwbaar. Eigenlijk zijn er maar twee goed overgegaan tot de Reformatie, te weten die van Oosterwolde en Barneveld, terwijl men met anderen groote ellende beleefd heeft. Die van Vaassen hield de zaak zestien jaar slepende, leefde in concubinaat, had vijf kinderen uit wie een predikantengeslacht is gesproten; die van Putten bleef ten einde toe zich verzetten; die van Ermelo en Doornspijk vielen naar Rome terug; en die van Heerde ging vrijwillig heen. Anderen werden geschorst en later afgezet, hetwelk op de dorpen met groote moeilijkheden van allerlei aard plaats vond, waarop wij nader terugkomen.

Vaassen.

G. v. d. ZEE, Herv. pred.
(Wordt vervolgd.)

ZENDING EN EVANGELISATIE

Handleiding bij de Zondagsschoolvertelling.

Voor eenigen tijd schreef ik in dit blad iets over het jaarverslag van Jachin, waarin ook opgenomen is en door mij werd besproken het referaat van Prof. Grosheide over het vertellen van de Bijbelsche Geschiedenis aan de kleintjes.

Prof. Grosheide heeft in zijn referaat aangehouden op goede keuze van de handleidingen en kinderbijbels ten gebuik bij de preparatie van de vertelling en die opmerking heb ik doorgegeven met nog een enkele opmerking mijnerzijds. Een lezer van „De Reformatie“ schreef me daarover zijn bezwaren.

Tot mijn leedwezen bleef zijn schrijven eenigen tijd liggen, maar nu haast ik me toch, hem te beantwoorden.

Het late van dat antwoord doet aan de zaak, waarover het gaat, geen schade, daar het gaat over de algemeene vraag, welk materiaal de Gereformeerde Zondagsschoolonderwijzer dient te gebruiken ter voorbereiding voor de vertelling op de Zondagsschool.

Daarbij kan mijn antwoord over het algemeen wel thetisch zijn, en dus eenigermate den vorm van beantwoording van een ontvangen schrijven loslaten, om de zaak des te beter te belichten. Want het raakt inderdaad groote belangen.

En wat de geachte inzender schrijft, gaat op de kwesties in het algemeen in.

Over het geheel genomen zakelijk, en dus disputabel.

Slechts een enkele maal glijdt hij uit, als hij een bewering, door mij in mijn artikel geponeerd, „arrogant“ noemt.

Het komt me voor, dat dit woord in goeden briefstijl en in polemieck met een ander over een zaak niet thuis hoort.

Vermoedelijk zal de geachte inzender dat achteraf gezien wel met me eens zijn.

Een paar uitdrukkingen door mij gebezigd, moet ik nu evenwel herhalen.

„Het verheugde me zeer, dat Prof. Grosheide gewezen heeft op het gevaar dat er voor het personeel van de Zondagsscholen gelegen is in het gebruik van niet-Gereformeerde handleidingen en kinderbijbels. Er zijn ook kinderbijbels, zooals die van Van de Hulst, die bij al het moois dat ze bieden toch niet Gereformeerd zijn en soms met de Gereformeerde belijdenis geheel in strijd“.

Over die passage werd ik aangevallen door den briefschrijver.

Hij schrijft o.a.:

„Waar staat nu geschreven, dat Van de Hulst kinderbijbels geschreven heeft? Nergens. Van de Hulst schreef „Bijbelsche Geschiedenissen“ (voor de groote kinderen) en „Bijbelsche Vertellingen“ (voor de kleintjes). Ds J. P. Tazelaar schreef wel in de Chr. Encyclopaedie, dat ze in de wandeling kinderbijbels worden genoemd, waarmee hij feitelijk het diskwalificeeren van zich afschuift naar de wandelende schare, maar een dergelijke tactiek moest toch onder ons niet zijn. Zoo'n tactiek is m.i. ongereformeerd“.

Dat is het eerste, waarover ik even iets wil opmerken: is voor een boek als dat van Van de Hulst de naam kinderbijbel een diskwalificatie?

Zie, dat is me nu ter wereld onbegrijpelijk. Het woord kinderbijbel geeft Van Dale weer met deze woorden: bijbelsche geschiedenis aan kinderen verteld!

Wel, wat anders wil Van de Hulst doen? Dat die naam nu eenmaal is ingeburgerd, ligt aan het feit, dat de spraakmakende gemeente nu eenmaal voor iets, wat onder haar is ingeburgerd, een naam zoekt die kort is en zoo goed mogelijk weergeeft, wat er onder verstaan moet worden.

En daarvoor is de naam kinderbijbel nu eenmaal als geknipt. Ik geloof niet, dat de schrijver van een boek met Bijbelsche geschiedenissen voor kinderen het aan de menschen kwalijk neemt, dat dat boek nu zoo bekend geworden is.

Wil de geachte inzender misschien beweren, dat het boek van Van de Hulst onder ons ooit anders wordt genoemd?

Ieder, die dien naam gebruikt, doet niet anders dan overnemen wat reeds lang onder ons als DE naam voor deze soort litteratuur gestempeld is.

Daarin had Ds Tazelaar het gelijk aan zijn zijde in het aangehaalde woord. Prof. Grosheide nam deze benaming over, en terecht, want dan heeft men het voordeel dat ieder terslond weet zonder eenig misverstand wat wordt bedoeld, terwijl er onder de hoorders niemand is, die aan iets minderwaardigs in die betiteling denkt.

Ieder heeft zich nu eenmaal te schikken in het feit, dat voor allerlei nieuwe verschijningen namen worden gestempeld, anders dan de oorspronkelijk gegevene en bedoelde, maar die nu niet meer te verwijderen zijn.

Als ik ooit eens een dergelijk boek zou schrijven en in de wandeling (wat doet dat er nu toe, of die schare al dan niet wandelt?) werd dat boek een kinderbijbel genoemd, dan zou ik er volkomen vrede mee hebben, in de wetenschap, dat op diezelfde wandeling aan dien naam een inhoud werd gegeven, die volkomen klopte op wat ik in dat boek had bedoeld te geven.

Iemand kan wel zich verzetten tegen dien naam en daarbij zelfs het woord ongereformeerd gebruiken — maar u kunt er zeker van zijn, we raken dien naam nooit meer kwijt! In en buiten de wandeling niet.

Dit is het minste en van weinig belang.

Iets anders, en van meer algemeene beteekenis, is, wat de geachte inzender schrijft in het vervolg: „Dat er echter iets of liever véél hapert bij en in de vertellingen, dat geef ik toe, maar dan gaat het toch niet aan om zeer eenzijdig de zaak voor te stellen en tot een oplossing te willen brengen. Wie zal berekenen, met hoeveel onzin geput uit andere „handboeken“ de kinderen naar huis worden gezonden? Handboeken zooals Stock-Renkema en Jachin“.

Naar de gedachte van den inzender is er dus in de boeken van Van de Hulst iets dat hapert. Wat dat is zegt hij niet, maar daar het terugslaat op wat ik schreef over het gebruiken van ongereformeerde handboeken, en ook uit den verderen gang van zijn schrijven meen ik daaruit te mogen opmaken, dat hij met dat haperende bedoelt, dat er in Van de Hulst hier en daar gevonden worden niet-gereformeerde voorstellingen.

Daarmee ben ik het heelemaal eens. Van de Hulst is niet Gereformeerd. In zijn boeken komt dat overduidelijk uit. Hij huldigt de leer der algemeene verzoening. Op tal van plaatsen kan men bij hem lezen de voorstelling, dat God Zijn Zoon gegeven heeft om de zonden van alle menschen te verzoenen en het dan aan hen over te laten, of ze van de aangeboden gelegenheid al dan niet gebruik willen maken om zalig te worden.

God is liefde — en in Zijn goedheid gaf Hij Zijn Zoon, maar het resultaat ligt nu aan den mensch.

De Heere Jezus wist alle dingen, leest ge telkens bij hem. Jezus wist, dat de discipelen op zee in nood waren. Hij wist, dat Israël Hem verwerpen zou. Hij wist dat Hij sterven zou, enzovoort. Maar van den Raad Gods, waardoor dit alles was bepaald, leest ge niet bij Van de Hulst.

Een der bezwaren tegen zijn boeken is, dat meer de mensch dan God zelf in het middenpunt staat.

Om dit alles was er volkomen recht, om te schrijven over het gevaar van niet-gereformeerde handleidingen en kinderbijbels.

Iets, waarvan menig Zondagsschoolonderwijzer en menig onderwijzer aan de lagere school zich misschien niet bewust is: wij gebruiken bij de voorbereiding voor onze vertelling een boek, dat niet-gereformeerd is. En dat niet-gereformeerde is niet slechts negatief, maar heeft een positieven inhoud: in strijd met de Gereformeerde belijdenis.

Daar wordt anders verteld, dan onze menschen op de Zondagsschool moeten doen; niet slechts op andere manier, maar ook met anderen inhoud. En wie boeken als de door mij gesignaleerde gebruikt, loopt gevaar, dat hij onbedacht dat ongereformeerde in zijn vertelling overneemt.

Daarom een woord van waarschuwing bij ieder, die te vertellen heeft: gebruik bij wat ge aan voorbereiding noodig hebt vertrouwde litteratuur; gidsen, die u goed voorgaan.

Andere niet.

Verdere opmerkingen bewaar ik voor een volgend artikel.

C. B.

Citaten van Dr Hoedemaker. „De toepassing“
daarop volgens de leiding der confessioneelen.

Wij hebben reeds een enkele maal melding gemaakt van wat Dr A. L. G. Kromsigt van Warnsveld had geschreven in het confessioneële orgaan „De Gereformeerde Kerk“, en ook wat de redacteur Dr J. Ch. Kromsigt daarop antwoordde. Thans komt in een ingezonden stuk

eerstgenoem-
Zij schrijft l.

Geachte
Mag ik,
lijke geho-
citeren e-
Fundamer-
Eerst ics
en „bestre-
„Er bes-
en de „be-
wonen in
haar doel
eeniging v
te belijde
zaamheid“
staan, in
ophoudt
te zijn.
bestrijde-
„ja“ des
welke alg-
medeplich
feitelijk ze
dat „de be-
niet vrijlo-
even onaf-
de belijde

„De vri-
den bloei-
voorwaars
van Kerk
handelen
te schend-
van weers
Tevergeefs

„... is
zieners w

„Men w
als opzien
men niet
en de spr-
den, op e
verklaring
daarmede
mij niet m
Indien he-
delijk is,
kwalific-
in de Ker-
sluitend r
vormen, „
niet uit; g
en verrac
d.i. zich
wonen en
samen. De

Nu over
over direc-
„de me-
waarin w
meest god
schouwing

„Op wa-
ders wor-
op reglem-
reglement
dringen e
te doen,
die kerke-
andere w
259). Op
eisch van
allas, wat
overeenst-
en de ho-
263)....
onzen str-
ik de eur-
onze sch-
zou ik, of
de, onga-
alle om
Indien he-
punt, wa-
niet moge
maar alle
onze posi-
voorwaars
geeft alij
schatten.
zichte va
traagheid
dekt, doe
door gees-
den ban
rusten en
ophoudt
te strijde
als schu-
wacat te
duidelijke
zoodanig

1) Zie
van 10 Ja